

ISSN 2529-184X

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ - NEWSLETTER
ΤΕΥΧΟΣ/ISSUE 3 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ/JANUARY 2018

Ελληνική Βοτανική Εταιρεία

Hellenic Botanical Society

Περιγραφή νέων taxa για την επιστήμη

Campanula kamariana
(Π. Δημόπουλος)

■ *Campanula kamariana*

(Πηγή: Kyriakopoulos Ch., Liveri E. & Phitos D. (2017), *Flora Mediterranea* 27: 131-135). Ένα νέο είδος του γένους *Campanula*, από τη Ν. Πελοπόννησο, το οποίο φύεται σε ασβεστολιθικούς βράχους μαζί με άλλα χαρακτηριστικά χασμοφυτικά είδη. Σύμφωνα με τους συγγραφείς το νέο είδος, το οποίο είναι συγγενικό της *C. torbaliana*, είναι γνωστό μόνο από τη θέση της αρχικής του ανεύρεσης, χωρίς ωστόσο να αποκλείεται η παρουσία του και σε άλλες θέσεις της ευρύτερης περιοχής. Δεδομένου του πολύ μικρού μεγέθους του μοναδικού έως σήμερα γνωστού πληθυσμού, οι συγγραφείς εισηγούνται να χαρακτηριστεί ως Κρίσιμως Κινδυνεύον (Critically Endangered, CR) σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN.

■ *Silene marschallii* subsp. *guicciardii*

(Πηγή: Trigas P., Kokkoris I. & Kougiumoutzis K. (2017), *Phytotaxa* 331 (2): 281-288). Η *Silene guicciardii* συλλέχθηκε για πρώτη φορά το 1857 από τους J.B. Samaritani και

2η Συνάντηση της Συντονιστικής και της Επιστημονικής Επιτροπής για το έργο η «Χλωρίδα της Ελλάδας»

Στις 15 και 16 Δεκεμβρίου 2017 πραγματοποιήθηκε στο Εργαστήριο Βοτανικής του Τμήματος Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (ΠΠ) η 2η συνάντηση της Συντονιστικής και της Επιστημονικής Επιτροπής για το έργο «Η Χλωρίδα της Ελλάδας» (The Flora of Greece project).

Από τη Συντονιστική Επιτροπή συμμετείχαν τα εξής μέλη: Καθ. Παναγιώτης Δημόπουλος (ΠΠ), Prof. Thomas Borsch (BGHM), Αναπλ. Καθ. Θεοφάνης Κωνσταντινίδης (ΕΚΠΑ).

Από την Επιστημονική Επιτροπή συμμετείχαν τα εξής μέλη: Dr. Thomas Raus, Καθ. Δημήτρης Τζανουδάκης, Επικ. Καθ. Μαρία Πανίτσα, Επικ. Καθ. Παναγιώτης Τρίγκας, Επικ. Καθ. Ιωάννης Τσιριπίδης, Αναπλ. Καθ. Ελένη Ελευθεριάδου, Δρ. Ιωάννης Μπαζός, Δρ. Σπύρος Τσιφτσής.

Εκτός από τα προαναφερόμενα μέλη των Επιτροπών, συμμετείχαν επίσης οι υποψήφιοι διδάκτορες Κατερίνα Γούλα (ΕΚΠΑ), Γεωργία Φάσσου (ΠΠ) και ο μεταδιδακτορικός ερευνητής Δρ. Κωνσταντίνος Κουγιουμουτζής που χρηματοδοτούνται από την επιχορήγηση του Πράσινου Ταμείου προς την Ελληνική Βοτανική Εταιρεία για έρευνα και επιστημονική

Silene guicciardii
(Π. Τρίγκας)

J. Guicciardii στο όρος Παρνασσός και περιγράφηκε ως νέο είδος για την επιστήμη από τους E. Boissier και Th. von Heldreich. Έκτοτε το αινιγματικό αυτό είδος της ελληνικής χλωρίδας δεν είχε εντοπισθεί από κανέναν ερευνητή. Πρόσφατα, 160 χρόνια μετά την αρχική της εύρεση, η *Silene guicciardii* εντοπίστηκε στον Παρνασσό σε δύο διαφορετικές θέσεις που απέχουν 2,5 χιλιόμετρα μεταξύ τους. Στη δημοσίευσή τους οι Π. Τρίγκας, Ι. Κόκκορης και Κ. Κουγιουμουτζής μεταξύ άλλων, δίνουν αναλυτικά στοιχεία για την ταξινομική θέση, την εξάπλωση, τον βιότοπο και τη φαινολογία του φυτού. Οι συγγραφείς εισηγούνται την τοποθέτηση της *S. guicciardii* ως υποείδους του ανατολικού είδους *S. marschallii*. Με δεδομένη την υπερβολική βόσκηση, αλλά και την αλλαγή στη χρήση γης λόγω της ανάπτυξης του χειμερινού τουρισμού στην περιοχή εξάπλωσης του φυτού, οι συγγραφείς θεωρούν ότι η *S. marschallii* subsp. *guicciardii* πρέπει να χαρακτηριστεί ως Κινδυνεύον (Endangered, EN) σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN.

■ *Fritillaria phytosia*

(Πηγή: Kamari G., Zahos A. & Siagou I. (2017), *Phytotaxa* 328 (3): 227-242).

Ένα νέο είδος του γένους *Fritillaria* με κίτρινα άνθη, περιγράφηκε πρόσφατα από το όρος Τισαίο (στο νότιο τμήμα της χερσονήσου της Μαγνησίας). Φύεται σε θαμνώνες με αείφυλλα σκληρόφυλλα (*Pistacia lentiscus*, *Quercus coccifera*) σε ασβεστολιθικά υποστρώματα και σε υψόμετρα από 30 έως 150 μέτρα. Σύμφωνα με τους συγγραφείς το νέο είδος είναι συγγενικό των επίσης ελληνικών ενδημικών ειδών *F. euboica* και *F. conica* και προτείνεται να χαρακτηριστεί ως Κινδυνεύον (Endangered, EN) σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN.

■ *Ornithogalum naxense*

(Πηγή: Strid A. in Raab-Straube E. von & Raus Th. (2017): *Willdenowia* 47: 295-296).

Προτάθηκε πρόσφατα η ταξινομική αναθεώρηση του *Ornithogalum dictaeum*. Το *O. dictaeum* είχε περιγραφεί το 1989 από τον Landström, ο οποίος

στήριξε του έργου «Η Χλωρίδα της Ελλάδας». Τέλος, συμμετείχαν ως παρατηρητές μεταδιδακτορικοί ερευνητές-συνεργάτες και υποψήφιοι διδάκτορες του Εργαστηρίου Βοτανικής (Δρ. Ελένη Ηλιάδου, Δρ. Ελπίδα Καραδήμου, Δρ. Ιωάννης Κόκκορης, Μαρία Τσακίρη, Άννα Κοντοπάνου) οι οποίοι θα συμβάλουν στο έργο «Η Χλωρίδα της Ελλάδας».

Στη διάρκεια της 2ήμερης συνάντησης θέματα τα οποία συζητήθηκαν στη Συντονιστική Επιτροπή την πρώτη μέρα εγκρίθηκαν με ομόφωνη απόφαση από την Επιστημονική Επιτροπή τη δεύτερη μέρα.

Συνοπτικά τα θέματα που συζητήθηκαν και για τα οποία ελήφθησαν αποφάσεις είναι τα εξής:

- Η έκδοση της Χλωρίδας της Ελλάδας θα γίνει σε 10 τόμους.
- Υιοθετήθηκε η προσαρμογή του καταλόγου των οικογενειών που περιλαμβάνονται στην έκδοση του Vascular Plants of Greece. An annotated checklist (Dimopoulos et al. 2013) με βάση την επικαιροποίηση της ταξινόμησης τάξεων και οικογενειών των αγγειοσπέρμων κατά το Angiosperm Phylogeny Group (APG IV) (2016) με την έμφαση και την προτεραιότητα να δίνεται στους δύο πρώτους τόμους του έργου «Η Χλωρίδα της Ελλάδας».
- Εγκρίθηκαν τα περιεχόμενα σε οικογένειες και είδη των δύο πρώτων τόμων της έκδοσης «Η Χλωρίδα της Ελλάδας».
- Εγκρίθηκε η τυποποίηση (standardization), μέσω ενός σύγχρονου μορφότυπου (format) για την επεξεργασία των γενών, ειδών και υποειδών στο πλαίσιο του έργου της Χλωρίδας της Ελλάδας.
- Έγινε σε πρώτο επίπεδο η κατανομή γενών και ειδών των δύο πρώτων τόμων σε ειδικούς για την επεξεργασία τους.
- Ο πρώτος τόμος αναμένεται να εκδοθεί στο τέλος του 2019.

Το θετικό πνεύμα συνεργασίας και ο εποικοδομητικός διάλογος κυριάρχησε σε αυτή την επιτυχημένη συνάντηση ουσιαστικής εκκίνησης του έργου «Η Χλωρίδα της Ελλάδας».

Παναγιώτης Δημόπουλος
Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Από την 1η στην 2η έκδοση του ιστότοπου «Flora of Greece web» Ιούνιος 2017/Φεβρουάριος 2018

Ιούνιος 2017: 1η έκδοση

Στην πρώτη (1η) έκδοση του ιστότοπου για τη Χλωρίδα της Ελλάδας («Flora of Greece web») που δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2017 περιλαμβάνονται:

- η τυπωμένη έκδοση του βιβλίου για τα Αγγειόσπερμα της Ελλάδας (Dimopoulos et al. 2013)
- το συμπλήρωμα της έκδοσης (Dimopoulos et al. 2016)

και πλέον παρέχονται ελεύθερα όλα τα δεδομένα του Καταλόγου Αγγειοφύτων της Ελλάδας (2013) σε όλους όσους ενδιαφέρονται και εργάζονται για την έρευνα και την προστασία της φυτοποικιλότητας της χώρας μας.

Σύνδεσμος: <http://portal.cybertaxonomy.org/flora-greece/content>

Φεβρουάριος 2018: 2η έκδοση

Στη δεύτερη αυτή έκδοση (version 2, Φεβρουάριος 2018) του διαδικτυακού τόπου «Flora of Greece», στο πλαίσιο της πλατφόρμας EDIT περιλαμβάνονται όλες οι ταξινομικές και χλωριδικές πληροφορίες και αλλαγές που δημοσιεύθηκαν από τον Οκτώβριο του 2013 μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2017.

Στην εισαγωγή θα υπάρχει πλέον η εξής σημείωση:

Τα δύο είδη για τα οποία επιβεβαιώθηκε η κατάσταση “αυτόχθονα αλλά εξαφανισθέντα είδη” είναι τα: *Isoetes heldreichii* (από την χλωριδική περιοχή της Νότιας Πίνδου - SPi, Isoetaceae) και *Stratiotes aloides* (από την χλωριδική περιοχή της Βορειο-Κεντρικής Ελλάδας - NC, Hydrocharitaceae).

Η αλλαγή εδώ σε σχέση με την 1η έκδοση και τους Dimopoulos et al. (2013) αφορά το είδος *Staphylea pinnata* (από την χλωριδική περιοχή της Βορειο-Ανατολικής Ελλάδας NE, Staphyleaceae), το οποίο θεωρείτο εξαφανισμένο, ενώ πλέον έχει ξαναβρεθεί εντός των ορίων της Ελλάδας.

Μια εποπτική εικόνα για τον ιστότοπο της Ελληνικής Χλωρίδας (Flora of Greece web), στη δεύτερη του έκδοση δίνεται παρακάτω:

2η έκδοση του Flora of Greece web - Φεβρουάριος 2018

Προσθήκη συγγραφέων σε όλες τις οικογένειες (185)

Προσθήκη συγγραφέων σε όλα τα γένη (1072)

Προσθήκη τριών (3) νέων γενών

Αλλαγές της κατάστασης φυτικών taxa από αποδεκτά ονόματα ή συνώνυμα σε εξαιρούμενα (excluded) taxa, αλλαγές από συνώνυμα ή εξαιρούμενα taxa σε αποδεκτά ονόματα, προσθήκη νέων αποδεκτών ονομάτων για είδη ή υποείδη (περισσότερες από 150 περιπτώσεις)

Προσθήκες και απομάκρυνση προηγούμενων συνωνύμων (περισσότερες από 220 περιπτώσεις)

Προσθήκες και αλλαγές ή διαγραφή σχολίων (περισσότερες από 55 περιπτώσεις)

Διορθώσεις δεδομένων (εξάπλωσης στις χλωριδικές περιοχές, χωρολογικών τύπων) (περισσότερες από 220 περιπτώσεις)

Προσθήκη νέων βιβλιογραφικών αναφορών (περισσότερες από 30)

Προσθήκη τουλάχιστον 1500 φωτογραφιών φυτικών taxa (από τις 216 φωτογραφίες φυτικών taxa που περιλαμβάνονταν στην 1η έκδοση του ιστότοπου). Και οι αναρτήσεις φωτογραφικού υλικού συνεχίζονται με αυξανόμενο ρυθμό

Προσθήκη περισσότερων από 50 νέων taxa/καταγραφών στη χλωρίδα της Ελλάδας

Επικαιροποιημένη βιβλιογραφία (2013-2017)

Παναγιώτης Δημόπουλος
Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

είχε διακρίνει δύο υποείδη το subsp. *dictaeum* και το subsp. *naxense*. Σύμφωνα με τον Arne Strid, ο οποίος μελέτησε ζωντανό υλικό αλλά και φυτικά δείγματα κατατεθειμένα σε herbaria, το *O. dictaeum* subsp. *naxense* θα πρέπει να θεωρείται πλέον ένα διακριτό είδος, ενδημικό της Νάξου. Τα δύο είδη διαφέρουν μεταξύ τους σε μορφολογικούς χαρακτήρες και επιπροσθέτως έχουν σαφείς διαφορετικές οικολογικές προτιμήσεις. Το *O. naxense* φύεται σε υγρές, σκιερές θέσεις, σε σχιστόλιθους και σε υψόμετρα από 250 έως 900 μέτρα.

■ *Verbascum corinthiacum*

(Πηγή: Zarkos G., Christodoulou V., Tan K. & Vold G. in Vladimirov et al. (2017): *Phytologia Balcanica* 23 (3): 437-441).

Ένα νέο είδος του γένους *Verbascum* από την Κορινθία, το οποίο φύεται σε πετρώδεις ασβεστολιθικές θέσεις, σε ανοίγματα δασών και αραιούς θαμνώνες με *Quercus coccifera* και σε υψόμετρα από 730-1000 μέτρα. Το *V. graecum* Heldr. & Sartori φαίνεται ότι εμφανίζει μορφολογικές ομοιότητες με το νέο είδος χωρίς όμως τα δύο είδη να θεωρούνται στενά συγγενικά.

■ *Phelipanche hedypnoidis*

(Πηγή: Rätzel S., Ristow M. & Uhlich H. (2017), *Carinthia II* 207/127: 643-684).

Ένα νέο είδος *Phelipanche* το οποίο εξαπλώνεται

σε παράκτιες κυρίως θέσεις της Μεσογείου. Το *locus classicus* του είδους βρίσκεται στη Ρόδο. Εκτός από την περιγραφή του νέου είδους στη συγκεκριμένη εργασία γίνεται και αναθεώρηση της ομάδας της *Phelipanche ramosa*.

■ *Genista willingii*

(Πηγή: Tan K. & Zielinski J. (2017): *Phytologia Balcanica* 23 (2): 312-313).

Το είδος αυτό γνωστό μέχρι σήμερα από μία μικρή γεωγραφική περιοχή της Θεσπρωτίας, φύεται σε πετρώδεις ασβεστολιθικές θέσεις, σε θαμνώνες με *Quercus coccifera* και σε υψόμετρο περίπου 500 μέτρων. Μαζί με τις επίσης ενδημικές *G. halacsyi* Heldr. και *G. millii* Boiss. φαίνεται ότι αποτελούν μία ταξινομική ομάδα συγγενικών ειδών.

Φυτό του μήνα: Ιούλιος - Δεκέμβριος 2017

Ιούλιος 2017

***Teucrium montbretii* Benth.:** Φυτό πολυετές με ξυλώδη και στρεβλή βάση και φύλλα ωοειδή έως σχεδόν κυκλικά που καλύπτονται από λευκές τρίχες και στις δύο επιφάνειές τους. Οι ανθοφόροι βλαστοί είναι λεπτοί και εύθραυστοι. Τα άνθη του σχηματίζουν πυκνούς και στενούς στάχους και έχουν χρώμα που ποικίλει από ανοιχτό έως σκούρο ρόδινο ή πορφυρό. Πρόκειται για πολύμορφο είδος με πέντε υποείδη. Στην Ελλάδα είναι γνωστό μόνο από νησιά της Δωδεκανήσου (Κάρπαθο, Σαρία, Κάλυμνο, Σύμη, Ρόδο, Καστελλόριζο), ενώ η συνολική του εξάπλωση περιλαμβάνει ακόμη την Τουρκία, τη Συρία, τον Λίβανο και την περιοχή της Παλαιστίνης. Το *T. montbretii* subsp. *heliotropifolium* είναι πιθανώς ενδημικό της Κάρπαθου και της Σαρίας, ενώ οι αναφορές από τα άλλα νησιά της Δωδεκανήσου φαίνεται ότι ανήκουν στο *T. montbretii* subsp. *ramphylicum*. Φύεται σε σχισμές κάθετων ασβεστολιθικών βράχων και σε υψόμετρα έως 500 μέτρα. Ανθίζει συνήθως από τον Μάιο έως τον Ιούλιο. (Γ. Μπαζός)

Teucrium montbretii
(Γ. Μπαζός)

15ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο ΕΒΕ - Απολογισμός

Το 15ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο (<http://hbs2017.maich.gr/>) της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας (ΕΒΕ), με κεντρικό θέμα «Η Ευρωπαϊκή και η Εθνική Στρατηγική για τη Διατήρηση της Φυτικής Ποικιλότητας στην Ελλάδα», πραγματοποιήθηκε στις εξαιρετικές εγκαταστάσεις του Συνεδριακού Κέντρου του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (ΜΑΙΧ), στα Χανιά (Κρήτη), από 14 έως 17 Σεπτεμβρίου 2017. Υπεύθυνοι για τη διοργάνωση ήταν το Δ.Σ. της ΕΒΕ (με επικεφαλής τον Πρόεδρο καθηγ. Παναγιώτη Δημόπουλο), η Εθνική Οργανωτική Επιτροπή και η Τοπική Οργανωτική Επιτροπή (με επικεφαλής την Δρ Χριστίνη Φουρναράκη). Στο Συνέδριο έλαβαν μέρος περίπου 120 σύνεδροι (εκπροσωπώντας όλα τα Πανεπιστήμια της χώρας καθώς και πολλά ερευνητικά ιδρύματα και Μ.Κ.Ο.) ενώ ένα σημαντικό μέρος των συνέδρων (περίπου 30) ήταν φοιτητές και νέοι ερευνητές.

Την τελετή έναρξης του Συνεδρίου (14.9.2017), στη Μεγάλη Αίθουσα Εκδηλώσεων 'Ποσειδών' τίμησαν με την παρουσία τους εκπρόσωποι πολιτικών κομμάτων και απηύθυναν χαιρετισμούς η Γεν. Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης κ. Κοζυράκη και η βουλευτής Χανίων κ. Βαγιωνάκη που κήρυξε και την έναρξη του Συνεδρίου.

Στη συνέχεια, ο καθηγητής **Thomas Borsch** (Freie Universität Berlin), Διευθυντής του Βοτανικού Κήπου του Βερολίνου (Berlin-Dahlem Botanical Garden and Botanical Museum) αναγορεύτηκε σε επίτιμο μέλος της ΕΒΕ και του απονεμήθηκε το μετάλλιο της εταιρείας. Ακολούθησε προσκεκλημένη διάλεξη του τιμωμένου με τίτλο: *Plant taxonomy in the era of evolutionary biology and biodiversity informatics: Perspectives for the Flora of Greece Project*. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε τιμητική εκδήλωση της Ελληνικής Φυκολογικής Εταιρείας (ΕΛΦΕ) για τους Ομότιμους Καθηγητές **Αθηνά Οικονόμου-Αμίλλη** και **Χρήστο Κατσαρό** (Τμήμα Βιολογίας, Ε. Κ. Πανεπιστήμιο Αθηνών), με σύντομη παρουσίαση του πολυετούς έργου των τιμωμένων, επίδοση τιμητικών πλακετών και διάλεξη της κ. Οικονόμου-Αμίλλη, με τίτλο: *Η ειδογένεση των μικροφυκών στον Ελλαδικό χώρο ως αποτέλεσμα προσαρμογής σε ακραία περιβάλλοντα*. Η τελετή έναρξης έκλεισε με την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, προσκεκλημένη ομιλία του καθηγ. **Κυριάκου Κοτζαμπάση** (Τμ. Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης) με τίτλο: *ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ - Από τη διαχείριση της ηλιακής ενέργειας στην περιβαλλοντική βιοτεχνολογία*. Ακολούθησε δεξίωση υποδοχής στις υπαί-

θριες εγκαταστάσεις του Συνεδριακού Κέντρου.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, τις επόμενες 2 ημέρες (στο Αμφιθέατρο Αριστοτέλης), παρουσιάστηκαν δύο ακόμη προσκεκλημένες ομιλίες από την καθηγ. **Δώρα Πετανίδου** (Τμ. Γεωγραφίας, Παν. Αιγαίου), με τίτλο: *Αποκαλύψεως Αιγαίου συνέ-*

χεια: ο «μικρός, μέγας κόσμος» του Αρχιπελάγους, μέσα από τις σχέσεις φυτών-επικονιαστών και από τον ομ. Καθηγ. Χρήστο Κατσαρό (Τμ. Βιολογίας, ΕΚΠΑ), με τίτλο: Cell division in brown algae: More than 40 years of research. Επίσης, παρουσιάστηκαν επιπλέον 28 προφορικές ομιλίες οργανωμένες σε 4 συνεδρίες με αντίστοιχους θεματικούς τίτλους: (α) Συστηματική και Φυτογεωγραφία, (β) Διατήρηση και Διαχείριση Φυτοποικιλότητας, (γ) Ευκαιρίες και προκλήσεις στη φυκολογική έρευνα - Opportunities and challenges in algal research (στα αγγλικά και με διεθνή συμμετοχή) και (δ) Φυτά, Άνθρωπος και Εφαρμογές. Παρουσιάστηκαν ακόμη (σε 2 συνεδρίες) 65 αναρτημένες ανακοινώσεις (πόστερ).

Οργανώθηκαν τέλος και 2 στρογγυλά τραπέζια με θέματα: (α) Το έργο η «Χλωρίδα της Ελλάδας»: στρατηγική, εργαλεία και πρακτικά βήματα και η συμβολή των ερασιτεχνών βοτανικών, φυσιολατρών, φωτογράφων κ.λπ. στην απογραφή και ανάδειξη της Ελληνικής Χλωρίδας και (β) Το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια: η σημασία του στη διατήρηση της φυτικής ποικιλότητας και οι προκλήσεις της εφαρμογής στην Ελλάδα. Τέλος, στη διάρκεια της τελετής λήξης του Συνεδρίου έγινε η βράβευση των 5 καλύτερων ανακοινώσεων από προ/μεταπτυχιακούς φοιτητές ως εξής: Αικατερίνη Ερμίδου (ΓΠΑ) - προφορική παρουσίαση, Γεωργία Βλάχου (ΓΠΑ), Ανδριανή Μεντζελοπούλου (ΕΚΠΑ), Παναγιώτα-Ευφροσύνη Ραδαίου (ΕΚΠΑ) και Μαρία Τσακίρη (Π. Πατρών) - αναρτημένες ανακοινώσεις.

Στο πλαίσιο του Συνεδρίου πραγματοποιήθηκε η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των μελών της ΕΒΕ καθώς και η Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Φυκολογικών Εταιρειών (Meeting of the Board of the Federation of European Phycological Societies, FEPS). Έγιναν ακόμη ομαδικές ξεναγήσεις στο Ερμπάριο, την Τράπεζα Σπερμάτων και στον Βοτανικό Κήπο του ΜΑΙΧ. Την Παρασκευή 15 Σεπτεμβρίου παρατέθηκε το επίσημο δείπνο του Συνεδρίου στις εγκαταστάσεις του ΜΑΙΧ ενώ μετά την τελετή λήξης του Συνεδρίου, το βράδυ του Σαββάτου 16 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκε ξενάγηση στην πόλη των Χανίων. Την Κυριακή 17 Σεπτεμβρίου, μεγάλος αριθμός συνέδρων έλαβαν μέρος στην φυσιολατρική και βοτανική εξόρμηση κατάβασης του φαραγγιού της Αγίας Ειρήνης (μήκους 7,5 km). Την πεζοπορία στο μοναδικό σε ομορφιά και βλάστηση φαράγγι της Αγίας Ειρήνης με την υψηλή βιοποικιλότητα και τη μεγάλη αισθητική αλλά και ιστορική και πολιτιστική αξία, επισφράγισε ένα πλούσιο παραδοσιακό

Origanum microphyllum
(Α. Καλτσής)

Αύγουστος 2017

Origanum microphyllum (Benth.) Vogel: Πολυετής αρωματικός θάμνος, ενδημικός της Κρήτης, γνωστός στους ντόπιους με τα κοινά ονόματα «ματζουράνα» και «αντωνάδα». Εντοπίζεται στην ευρύτερη περιοχή των ορεινών όγκων των Λευκών Ορέων και της Δίκτης, σε μεγάλο υψομετρικό εύρος, από σχεδόν το επίπεδο της θάλασσας μέχρι και τα 1800 m. Ο συνηθής βιότοπός της είναι ανοιχτές πετρώδεις και βραχώδεις θέσεις, αλλά και φρύγανα και ανοίγματα δασών. Τα φυτά της «ματζουράνας» βρίσκονται σε άνθηση από Ιούνιο έως Αύγουστο, περίοδο κατά την οποία γίνεται και η συλλογή της, καθώς χρησιμοποιείται στην παρασκευή θεραπευτικών αφεψημάτων, πολύ συχνά μαζί με το κρητικό τσάι του βουνού. Το πολύ ιδιαίτερο και έντονο άρωμά του είναι αρκετά διαφορετικό από αυτό των άλλων ειδών *Origanum* στην Κρήτη. (Α. Καλτσής)

Σεπτέμβριος 2017

Crocus cancellatus Herb. subsp. *mazziaricus* (Herb.) B. Mathew: Γεώφυτο με εξαίρεση σχεδόν σε όλη την Ελλάδα, με εξαίρεση την Κρήτη και τα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, τα Βαλκάνια και τη ΒΔ Τουρκία. Πρόκειται για τον πρώτο κρίκο που ανθίζει το φθινόπωρο με περίοδο άνθισης από τον Σεπτέμβριο έως και τον Νοέμβριο. Απαντάται από το επίπεδο της θάλασσας και έως τα 1500 μέτρα, ενώ εντοπίζεται σε φρύγανα, πετρώδεις τοποθεσίες, θαμνώνες και ξέφωτα δασών. Ο Κρίκος σύμφωνα με τη μυθολογία μεταμορφώθηκε σε φυτό από τον θεό Ερμή, ο οποίος τον σκότωσε κατά λάθος σε αγώνες δισκοβολίας. (Σ. Οικονομίδης).

Crocus cancellatus
Herb. subsp.
mazziaricus
(Σ. Οικονομίδης)

Silene orphanidis
(Σ. Χαραλαμπίδης)

Οκτώβριος 2017

***Silene orphanidis* Boiss.:** Σπάνιο τοπικό ενδημικό που απαντάται μόνο σε θέσεις γύρω από την κορυφή του όρους Άθως και σε υψόμετρο που κυμαίνεται από τα 1700 έως τα 2000 μ. Φύεται σε βραχώδεις πλαγιές και σχισμές ασβεστολιθικών βράχων σε ημι-σκιασμένες θέσεις, κοντά και πάνω από τα δασοόρια, με πολύ μικρό πληθυσμό που αποτελείται από 60 έως 100 άτομα. Η κατάσταση διατήρησης του είδους, το οποίο περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/EE, προσδιορίστηκε ως Ικανοποιητική (Favourable), ενώ σύμφωνα με τον Ερυθρό Κατάλογο της IUCN, το είδος έχει καταταχθεί ως Κινδυνεύον (Endangered-EN). Το είδος δεν βρίσκεται σε άμεση απειλή λόγω των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στο όρος Άθως. (Π. Δημόπουλος, Σ. Χαραλαμπίδης)

Νοέμβριος 2017

***Spiranthes spiralis* (L.) Chevall.:** Ορχιδέα που ανθίζει το Φθινόπωρο (Σεπτέμβριο έως Νοέμβριο), σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες ορχιδέες της

Spiranthes spiralis
(Δ. Κοντάκος)

κέρασμα στην πλατεία του χωριού Κουστογέρακο, που διοργάνωσε και προσέφερε ο Πολιτιστικός Σύλλογος Κουστογεράκου Σελίνου «Καντανολέων», σε συνεργασία με τον Δήμο Καντάνου-Σελίνου. Ευχαριστούμε επίσης τους λοιπούς χορηγούς του Συνεδρίου: Πράσινο Ταμείο, Περιφέρεια Κρήτης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Δήμο Χανίων, Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων και Εκδοτικό Οίκος Utopia.

Για την ποιότητα των εγκαταστάσεων, το θαυμάσιο φαγητό και την εξαιρετική φιλοξενία, οφείλονται ιδιαίτερες ευχαριστίες στο προσωπικό του Συνεδριακού Κέντρου του ΜΑΙΧ (Κατερίνα Καραπατάκη και συνεργάτες), στον Διευθυντή του ΜΑΙΧ Δρ Γ. Μπαουράκη και στην Τοπική Οργανωτική Επιτροπή (Δρ Χριστίνη Φουρναράκη και συνεργάτες).

Καθηγητής Κώστας Α. Θάνος

Πρόεδρος της Εθνικής Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου

Γνωριμία με τα Ελληνικά Βοτανικά Μουσεία - Ερμάρια

HERBARIA (Βοτανικές συλλογές)

Ένα herbarium είναι μια συλλογή διατηρημένων φυτών τα οποία αποθηκεύονται, ταξινομούνται και οργανώνονται συστηματικά με σκοπό τη μελέτη από ειδικούς επιστήμονες. Είναι σαν μια βιβλιοθήκη ή έναν τεράστιο κατάλογο όπου κάθε δείγμα φυτού παρέχει τη δική του μοναδική πληροφορία.

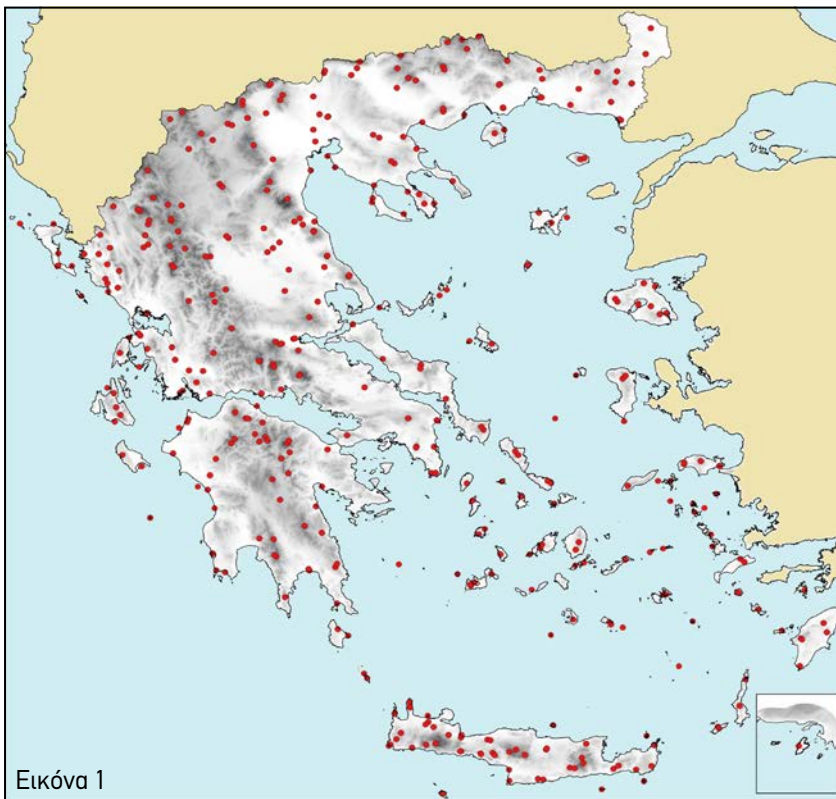
Στα Herbaria, τα αποξηραμένα δείγματα φυτών και τα συνοδευτικά δεδομένα συλλογής τους (τόπος συλλογής, υψόμετρο, περίοδος ανθοφορίας, οικότοπος, κ.ά.) σε συνδυασμό με βοηθητικές συλλογές (φωτογραφίες κ.ά.) είναι αξιόλογες και αναντικατάστατες πηγές πληροφοριών για τα φυτά και τα οικοσυστήματα που προτιμούν. Παρέχουν το συγκριτικό υλικό που είναι απαραίτητο για μελέτες ταξινομικής, συστηματικής, οικολογίας, ανατομίας και μορφολογίας των φυτών καθώς και για τη βιολογία διατήρησης, τη βιοποικιλότητα, την εθνοβοτανική, κ.α.

Η γνώση της φυτικής ποικιλότητας και των παραγόντων από τους οποίους αυτή εξαρτάται και με τους οποίους αλληλεπιδρά, είναι ιδιαίτερα σημαντική σε μια περίοδο αυξανόμενων ανησυχιών για περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η κλιματική αλλαγή. Οι συλλογές φυτικών δειγμάτων που φιλοξενούνται στα Βοτανικά Μουσεία αποτελούν τμήμα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, της κληρονομιάς μας από τη φύση. Δεν ανήκει μόνο στους συλλέκτες ή σε εκείνους που κοπίασαν για να τη δημιουργήσουν. Ανήκει σε όλους μας, στους συλλέκτες και στους ερευνητές και πρέπει να την προστατεύουμε, να την εμπλουτίζουμε, να εμβαθύνουμε στην έρευνα της και να εμπνέουμε τους νεότερους.

Το Βοτανικό Μουσείο - Herbarium του Τμήματος Βιολογίας, Πανεπιστημίου Πατρών (UPA)

Το Βοτανικό Μουσείο-Herbarium του Πανεπιστημίου Πατρών εντάσσεται, ως ξεχωριστή δομή στο Τμήμα Βιολογίας και στεγάζεται στο κτήριο Βιολογίας-Μαθηματικών της Πανεπιστημιούπολης, στο Ρίο Πατρών. Το Μουσείο περιλαμβάνει χώρο επιστημονικών συλλογών φυτικών δειγμάτων, ερευνητικό χώρο, χώρο επεξεργασίας και τακτοποίησης φυτικών δειγμάτων και βοηθητικούς χώρους. Χώροι εκθετηρίου δειγμάτων επιλεγμένων φυτικών ειδών και χώρος υποδοχής κοινού με διαφορετικές θεματικές ενότητες σχετικά με τα φυτικά taxa και τα φυσικά οικοσυστήματα, είναι υπό διαμόρφωση και θα είναι έτοιμοι μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2018.

Εικόνα 1

Συλλογές

- Στο χώρο των επιστημονικών συλλογών του Βοτανικού Μουσείου (Herbarium) του Πανεπιστημίου Πατρών βρίσκονται κατατεθειμένα περισσότερα από 80.000 φυτικά δείγματα, ένα μεγάλο ποσοστό των οποίων είναι ήδη ψηφιοποιημένο.
- Στις συλλογές του Herbarium περιλαμβάνονται φυτικά δείγματα από το σύνολο σχεδόν των οικογενειών (185) και γενών (περισσότερα από 1050) της Ελληνικής Χλωρίδας.
- Τα αποξηραμένα φυτικά δείγματα προέρχονται από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας (Εικόνα 1) και έχουν συλλεχθεί, στο μεγαλύτερο μέρος τους α) από ερευνητές που υπηρετούν ή υπηρέτησαν στο Εργαστήριο Βοτανικής στα 40 και πλέον χρόνια λειτουργίας του, β) με τη συμβολή πολυάριθμων ελλήνων και αλλοδαπών ερευνητών με τους οποίους έχουν αναπτυχθεί εξερευνητικές και ερευνητικές συνεργασίες.

Υπάρχουν επίσης εκτεταμένες συλλογές που αφορούν την χασμοφυτική χλωρίδα της Κρήτης, την ενδημική χλωρίδα της Πελοποννήσου και της Εύβοιας κ.ά.

Εικόνα 2

χώρας μας που ανθίζουν την Άνοιξη. Έχει πάρει το όνομά της από τη σπειροειδή διάταξη που έχουν τα άνθη της. Το ανθοφόρο στέλεχος φύεται ακριβώς δίπλα σε έναν ρόδακα, η ζωή του οποίου διαρκεί για μια βλαστητική περίοδο και μετά ξεραίνεται. Από τη βάση του ξεραμένου ρόδακα βλαστάνει το ανθοφόρο στέλεχος, το οποίο φέρει έως και 30 μικρά λευκοπράσινα άνθη. Η επικονίαση γίνεται με έντομα τα οποία προσελκύονται από νέκταρ. Το είδος εξαπλώνεται στην Ευρώπη, τη Β. Αφρική και την Ασία. Στην Ελλάδα βρίσκεται διάσπαρτο τόσο στην ηπειρωτική όσο και στη νησιωτική χώρα και συνήθως το συναντάμε σε λιβάδια και αραιούς θαμνώνες και δάση. **(Δ. Κοντάκος)**

Δεκέμβριος 2017

Colchicum atticum Spruner: Ανθίζει από τον Νοέμβριο μέχρι και τον Φεβρουάριο. Μικροσκοπικό γεώφυτο με λευκά ή ιώδη άνθη, που εξέχουν μόλις λίγα εκατοστά πάνω από το έδαφος, ανάμεσα στα φύλλα που εμφανίζονται ταυτόχρονα κατά την άνθιση. Παρότι ακριβοθώρητο, είναι είδος ολιγαρκές, εμφανιζόμενο σε ανοιχτές πετρώδεις θέσεις ανάμεσα σε φρύγανα, μέσα σε αραιά πευκοδάση, ακόμη και σε ελαιώνες. Οι κάτοικοι της Αθήνας μπορούν να το βρουν ακόμη και στον λόφο του Λυκαβηττού. Το όνομά του το οφείλει στην πρώτη ανεύρεσή του στην Αττική γη στα μέσα του 19ου αιώνα. Έκτοτε βρέθηκε σε Κορινθία, Εύβοια, Λέσβο, Σάμο, Κάλυμνο, Θάσο, καθώς και στην περιοχή του Νέστου. Εκτός της χώρας μας, συναντάται στη Ν. Βουλγαρία και την Τουρκία. **(Γ. Πουλής)**

Κατερίνα Κουτσοβούλου

Colchicum atticum
(Γ. Πουλής)

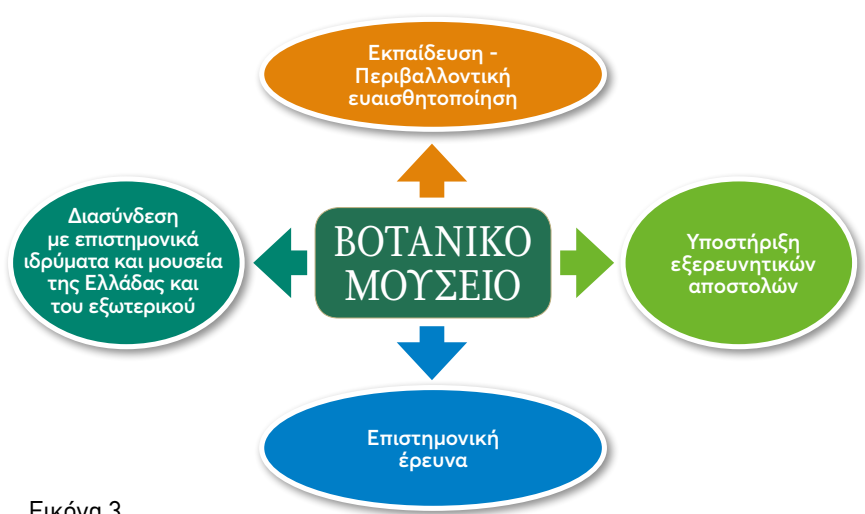
Ζιζάνια ελληνικών πόλεων: ένα πολυλειτουργικό εγχειρίδιο για τα συνανθρωπιστικά φυτά στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον

Πρόσφατα εκδόθηκε ένα νέο βιβλίο με τίτλο «**Ζιζάνια ελληνικών πόλεων: συνανθρωπιστικά φυτά στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον**» από τους **Νίκος Κρίγκας, Πέτρος Λόλας, Κατερίνα Αφεντούλη** (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, <http://press.uth.gr/index.php/bookstore/agronomy-sciences/zizaniapoleon-detail>).

Το βιβλίο αναφέρεται στη διαχρονική σχέση των αυτοφυών φυτών με τις ανθρώπινες δραστηριότητες στο πλαίσιο της αστικής οικολογίας, αναδεικνύει τον πολύπλευρο ρόλο του αστικού πρασίνου και επισκοπεί την παρουσία των ζιζανίων (συνανθρωπιστικών φυτών) και τη διαχείρισή τους στο αστικό περιβάλλον.

Σε ειδικό μέρος του βιβλίου παρουσιάζονται βιολογικές πληροφορίες και χαρακτηριστικές φωτογραφίες για περισσότερα από 100 ζιζάνια (συνανθρωπιστικά φυτά), τα οποία σχηματίζουν εκτενείς πληθυσμούς τόσο σε ελληνικές πόλεις όσο και σε γειτονικές αγροτικές εκτάσεις. Για κάθε φυτό παρατίθενται: οικογένεια, κοινό-επιστημονικό όνομα (και συνώνυμα), μορφολογική περιγραφή, καταγωγή, σύγχρονη εξάπλωση, διάρκεια ζωής, μορφή διαβίωσης, περίοδος ανθοφορίας, βιολογικός κύκλος, ακρωνύμιο BAYER, ανθρωπογενείς βιότοποι όπου συναντάται και πληροφορίες σχετικά με προβλήματα ή αλλεργιογόνο δράση.

Η προσεκτικά επιλεγμένη εικονογράφηση ώστε να επικουρεί στην αναγνώριση των φυτών και τα ειδικά σχεδιασμένα παραρτήματα μετατρέπουν το βιβλίο σε ειδικό εγχειρίδιο και οδηγό πεδίου. Έτσι οι χρήστες του βιβλίου έχουν πολλές δυνατότητες, να: (α) κατανοούν τη μορφή των φυτών με επιστημονικό τρόπο (εικονογραφημένο γλωσσάρι εξειδικευμένων βοτανικών όρων), (β) διαπιστώνουν τη σημασία των επιστημονικών ονομάτων των φυτών (ετυμολογική-σημασιολογική ανάλυση), (γ) εξοικειώνονται με βοτανικά χαρακτηριστικά των φυτών μέσω διασκε-

Εικόνα 3

Όσον αφορά στη βιοσυστηματική, υπάρχουν εκτεταμένες συλλογές για τα γένη *Allium*, *Anthemis*, *Bellevia*, *Bolanthus*, *Centaurea*, *Crepis*, *Fritillaria*, *Limonium*, *Paeonia*, *Scilla*, *Sternbergia*, *Viola* κ.ά.

Στις συλλογές του Herbarium περιλαμβάνεται πλήθος δειγμάτων στα οποία έχουν στηριχθεί πολυάριθμες δημοσιευμένες χλωριδικές και βιο-συστηματικές έρευνες, εθνικές και διεθνείς βάσεις δεδομένων, καθώς και δεκάδες Τύποι (holotypes), δηλ. δείγματα στα οποία στηρίζεται η περιγραφή νέων για την επιστήμη ειδών (Εικόνα 2).

Το Herbarium του Πανεπιστημίου Πατρών αναδιοργανώνεται με στόχο την ανάδειξή του, καθώς αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς των δομών του Τμήματος Βιολογίας και του Πανεπιστημίου Πατρών. Το Herbarium είναι ανοικτό σε ερευνητές, Έλληνες και αλλοδαπούς, μετά από συνεννόηση με την Επιτροπή Διαχείρισής του σύμφωνα με τον εγκεκριμένο κανονισμό λειτουργίας του Μουσείου.

Στόχοι λειτουργίας

Οι γενικοί στόχοι λειτουργίας του Herbarium του Τμήματος Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών συνοψίζονται στην Εικόνα 3 και αφορούν τους τομείς της έρευνας και της υποστήριξης εξερευνητικών αποστολών, της εκπαίδευσης, ενημέρωσης και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Περισσότερες πληροφορίες στη σελίδα: http://www.biology.upatras.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=354

Στοιχεία επικοινωνίας: Βοτανικό Μουσείο- Herbarium, Τομέας Βιολογίας Φυτών, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 265 04 Πάτρα, Ρίο, Τηλ.: +30 2610 969253; +30 2610 996777; +30 2610 969238, Email: herbariumupa@upatras.gr

Πανίσα Μ., Δημόπουλος Π. & Δ. Τζανουδάκης
Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Έγκριση του 1ου Ολοκληρωμένου Έργου LIFE για το φυσικό περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα στην Ελλάδα

Το 1ο Ολοκληρωμένο Έργο LIFE στην Ελλάδα με τίτλο «LIFE IP 4 NATURA - Ολοκληρωμένες δράσεις για την διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα» εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ξεκίνησε να υλοποιείται από την 1η Δεκεμβρίου 2017. Με προϋπολογισμό 17 εκατ. ευρώ και διάρκεια 8 έτη, αποτελεί, το μεγαλύτερο σε χρηματοδότηση και διάρκεια έργο, που θα υλοποιηθεί στη χώρα μας στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος.

Τα Ολοκληρωμένα Έργα LIFE (LIFE IP) είναι έργα μεγάλης κλίμακας, που έχουν ως στόχο την εφαρμογή συγκεκριμένων σχεδίων και στρατηγικών της Ένωσης και την κινητοποίηση σχετικών πηγών χρηματοδότησης (Κοινοτικής, εθνικής ή ιδιωτικής) με συμπληρωματικές δράσεις στο έργο.

Κάθε κράτος - μέλος δικαιούται ένα Ολοκληρωμένο Έργο LIFE για την περίοδο 2014-2020 σε κάθε έναν από τους τομείς της φύσης (διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000), του περιβάλλοντος (ύδατα, απόβλητα ή αέρας) και του κλίματος.

Συντονιστής του έργου είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας), το οποίο θα υλοποιήσει το έργο σε συνεργασία με 9 εταιρείες και πολλούς εξωτερικούς συνεργάτες. Βασικός στόχος του έργου LIFE IP 4 NATURA είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μέτρων σύμφωνα με το Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας (PAF) για το δίκτυο Natura 2000.

Κύριες δράσεις του έργου:

- 1) Εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση σχεδίων δράσης ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος.
- 2) Πιλοτική εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000 σε 4 γεωγραφικές περιοχές της χώρας (Περιφέρειες Αττικής, Κρήτης, Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας).
- 3) Δημιουργία καινοτόμων εργαλείων διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000.
- 4) Ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού που είναι αρμόδιο για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.
- 5) Χαρτογράφηση και αξιολόγηση των οικοσυστημάτων και των οικοσυστημικών υπηρεσιών σε όλες τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 της χώρας.
- 6) Ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης για το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000.
- 7) Επικαιροποίηση του Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας για το δίκτυο Natura 2000 για την περίοδο 2021-2027.
- 9) Κινητοποίηση πόρων για δράσεις σχετικές με τη βιοποικιλότητα και τη φύση από άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως είναι το ΕΣΠΑ, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των 13 Περιφερειών και το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Tulipa doerfleri (N. Turland)

δαστικής μάθησης (παιχνίδι memory), (δ) μπορούν να αναγνωρίσουν την ταυτότητα τυχαίων δειγμάτων από ευρέως εξαπλωμένα αυτοφυή φυτά που παρατηρούν στις πόλεις τους μέσα από ειδικά συστήματα λήψης απόφασης (απλουστευμένες κλειδες ταξινομικού προσδιορισμού με μακροσκοπικά χαρακτηριστικά) και (ε) διακρίνουν και κατανοούν τη φυτοποικιλότητα στο αστικό ή αγροτικό περιβάλλον.

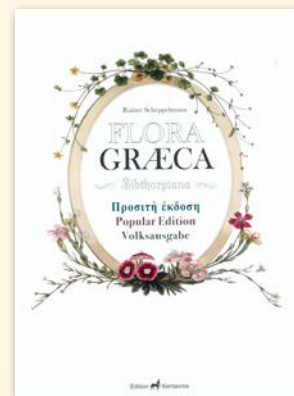
Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε όσους ενδιαφέρονται να (ανα)γνωρίσουν τα αυτοφυή φυτά (ζιζάνια, συνανθρωπιστικά φυτά) στο πλαίσιο δράσης τους στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον (ειδικοί επιστήμονες όπως γεωπόνοι, βιολόγοι, φαρμακοποιοί κ.ά., εκπαιδευτικοί, φοιτητές, σπουδαστές και μαθητές, κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, περιβαλλοντικοί φορείς, σωματεία, σύλλογοι, απλοί πολίτες). Αυτό το πολύπλευρο εγχειρίδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε προγράμματα διαχείρισης και παρακολούθησης ζιζανίων καθώς και να χρησιμεύσει ποικιλοτρόπως σε εκπαιδευτικά προγράμματα, ειδικά σεμινάρια, μαθήματα και σχέδια δράσης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης.

Νίκος Κρίγκας

Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης
και Φυτογενετικών Πόρων, ΕΛΓΟ Δήμητρα

Flora Graeca Sibthorpiana - Προσιτή έκδοση

Τον Ιανουάριο του 2017 εκδόθηκε το βιβλίο «Flora Graeca Sibthorpiana – Προσιτή έκδοση» από τον Γερμανό συγγραφέα και εκδότη Reiner Scheppelmann. Το βιβλίο είναι τρίγλωσσο, γραμμένο στα γερμανικά, αγγλικά και ελληνικά. Το πρώτο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει μια σύντομη περιγραφή της ιστορίας της «Flora Graeca», ενός εκ των σπανιότερων έργων βοτανικής διεθνώς. Το δεύτερο και μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει 250 από τις 966 συνολικά γκραβούρες της «Flora Graeca». Κάθε σελίδα του βιβλίου περιλαμβάνει μία ή δύο εικόνες από τις μοναδικής ομορφιάς και ακρίβειας υδατογραφίες του ταλαντούχου εικονογράφου Ferdinand Bauer. Κάτω από κάθε εικόνα αναγράφονται η λατινική και ελληνική ονομασία του φυτού, όπως αυτές αναφέρονται από τον John Sibthorp στο πρωτότυπο έργο, καθώς και η περιοχή όπου βρήκε το φυτό κατά τη διάρκεια του ταξιδιού που πραγματοποίησε στα τέλη του 18ου αιώνα στον ελλαδικό χώρο. Τα δέντρα και οι θάμνοι είναι ταξινομημένα κατά αλφαβητική σειρά ενώ τα υπόλοιπα φυτά με βάση το χρώμα των ανθέων τους.

Δημήτρης Σαμαράς
Las Tepas 554, Valdivia, Χιλή

Προσεχείς Εκδηλώσεις - Συνέδρια

- 11th World Congress on Plant Biotechnology & Agriculture, 5-7 March 2018, Paris, France. <https://agriculture-horticulture.conferenceseries.com/europe/>
- 3rd International Conference on Plant Science & Physiology, 21-22 May 2018, Osaka, Japan. <https://plantphysiology.conferenceseries.com>
- 40ο Επιστημονικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Βιολογικών Επιστημών, 24-26 Μαΐου 2018, Βέροια. <http://conference2018.eebe.gr/>
- ICB 2018: 20th International Conference on Botany, 28-29 May 2018, Tokyo, Japan. <http://waset.org/conference/2018/05/tokyo/ICB>
- 5th European Conference of Conservation Biology, 12-15 June 2018, Jyväskylä, Finland <http://conbio.org/mini-sites/eccb2018>
- Plant Biology Europe, 18-21 June 2018, Copenhagen, Denmark. <http://www.euro-plantbiology2018.org/>
- Plant Biology 2018, 14-18 July, Montreal, Canada <https://plantbiology.aspb.org/>
- 12th Congress of the International Plant Molecular Biology, 5-10 August 2018, Montpellier, France. <https://www.ipmb2018.org/>
- 8th World Congress on Plant Genomics and Plant Science, 10-11 August 2018, Osaka, Japan. <https://plantgenomics.conferenceseries.com/>
- Neobiota 2018, 10th International Conference on Biological Invasions: New directions in Invasion Biology, 4-7 September 2018, Dun Laoghaire, Dublin, Ireland. <http://www.neobiota2018.org/ehome/166837/registration/>
- 10th International Congress on Education in Botanic Gardens, 9-14 September 2018, Warsaw, Poland. <http://www.ogrod.uw.edu.pl/en/congress2018>
- 7th Balkan Botanical Congress, 10-14 September 2018, Novi Sad, Serbia. <http://www.7bbc2018.com/>
- 9ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο, Οκτώβριος 2018, Λάρισα. <http://www.elet.gr/pages/category/news/>
- 15th Eurasian Grassland Conference "Cooperating for Grassland Conservation", Sulmona, Italy, 4-8 June 2018. http://www.edgg.org/publ/members/Bulletin_35_Pbl/Bulletin_35_15thEGC_first_call.pdf

8) Συντονισμός και παρακολούθηση των έργων που αφορούν τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 και χρηματοδοτούνται από όλες τις υπάρχουσες ευρωπαϊκές και εθνικές πηγές.

Η υλοποίηση του έργου αναμένεται να βοηθήσει ουσιαστικά στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση δράσεων, ώστε να διασφαλισθεί η ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού και εθνικού ενδιαφέροντος και εν γένει η προστασία της φύσης. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά στην Ελλάδα θα εκπονηθεί, θεσμοθετηθεί και υλοποιηθεί στο πλαίσιο του έργου τουλάχιστον από ένα Σχέδιο Δράσης για ένα είδος χλωρίδας και έναν οικοτόπο.

Κατερίνα Κουτσοβούλου
Πράσινο Ταμείο

Άτλας των Ελληνικών Ορχεοειδών

Τα ορχεοειδή συγκαταλέγονται ανάμεσα στα πιο γνωστά και ελκυστικά ανθόφυτα, λόγω της ιδιαίτερης μορφολογίας του άνθους τους. Πέρα όμως από την ιδιαίτερη ομορφιά τους, που προσέλκυσε πολλούς ερασιτέχνες από όλα τα μέρη του κόσμου στο να μελετήσουν και να καταγράψουν την εξάπλωσή τους, η εξίσου ιδιαίτερη και ενδιαφέρουσα βιολογία, οικολογία και γεωγραφία αυτών των φυτών, αποτέλεσε συχνά αντικείμενο επιστημονικής έρευνας.

Η ενασχόληση Ελλήνων και ξένων με την ταξινόμηση και την καταγραφή της εξάπλωσης των αυτοφυών ορχεοειδών της Ελλάδας ξεκίνησε πριν από περίπου 40 χρόνια. Το αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών, ήταν η δημοσίευση πολλών εργασιών σε διεθνή περιοδικά, ενώ επιπρόσθετα έχουν εκδοθεί και αρκετά βιβλία. Αν και τα περισσότερα από αυτά αναφέρονται στα ορχεοειδή της Ευρώπης και των χωρών της Μεσογείου (π.χ. Davies et al. 1984, Buttler 1986, Delforge 1995 & 2006), κάποια αφορούν μόνο την Ελλάδα ή κάποια περιοχή της χώρας. Συγκεκριμένα, μέχρι πρόσφατα, τα βιβλία τα οποία εκδόθηκαν με σκοπό την πλήρη παρουσίαση της χλωρίδας των ορχεοειδών στην Ελλάδα είναι αυτά των Πέτρου κ.ά. (2009) και Αλιμπέρτη (2015), ενώ παλαιότερες εκδόσεις (π.χ. Άλκιμος 1988) ήταν σχετικά ελλιπείς.

Το σύγγραμμα «Άτλας των Ελληνικών Ορχεοειδών» (Τσιφτσής & Αντωνόπουλος 2017, Αντωνόπουλος & Τσιφτσής 2017) εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 2017 και αποτελείται από δύο τόμους. Ο πρώτος τόμος παρουσιάζει εισαγωγικά στοιχεία για την οικογένεια, σχετικά με την εξέλιξη, μορφολογία, βλάστηση, επικονίαση, εξάπλωση και τα βασικότερα ενδιαιτήματα των ορχεοειδών. Στον πρώτο τόμο παρουσιάζονται τα taxa όλων των γενών της οικογένειας εκτός του γένους *Ophrys*. Το τελευταίο γένος διαπραγματεύεται στον δεύτερο τόμο του συγγράμματος, ο οποίος εκτός από την παρουσίαση των taxa του πολύπλοκου ταξινομικά γένους *Ophrys*, παρουσιάζει και ορχεοειδή με συγγενείς ή επίκτητες αποκλίσεις στη μορφολογία τους, καθώς και κάποια ενδεικτικά υβριδογενή taxa.

Συνολικά και στους δύο τόμους περιγράφονται 193 taxa (είδη και υποείδη). Επίσης, για κάθε γένος δίνονται αναλυτικές πληροφορίες για την ταξινόμηση σε κατώτερες συστηματικές ομάδες, τη μορφολογία, βιολογία, οικολογία και εξάπλωση. Για κάθε είδος και υποείδος δίνονται τα κυριότερα συνώνυμα, η ετυμολογία του επιστημονικού ονόματός του, ο βιότοπος, η υψομετρική του κατανομή, η φαινολογία άνθησης και αναλυτική περιγραφή της μορφολογίας του με έμφαση στα διαγνωστικά χαρακτηριστικά. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεισφορά του συγγράμματος στη γνώση της εξάπλωσης των ορχεοειδών, καθώς οι χάρτες εξάπλωσης που παρουσιάζονται για κάθε είδος ή υποείδος βασίζονται σε κριτική ανασκόπηση της υπάρχουσας σχετικής βιβλιογραφίας, σε πολυετείς καταγραφές των συγγραφέων, αλλά και άλλων ερευνητών ή ερασιτεχνών που μελετάνε την ελληνική χλωρίδα.

Δεν δίνονται κλείδες γενών ή ειδών και υποειδών, αλλά σε ορισμένες

περιπτώσεις παρουσιάζονται χρήσιμοι συγκριτικοί πίνακες διαγνωστικών χαρακτηριστικών μεταξύ συγγενικών ταξινομικών ομάδων. Οι συγγραφείς προσπάθησαν να συμπεριλάβουν στο σύγγραμμα τους, με αναλυτικές πληροφορίες, όλα τα taxa που μπορούν να ταξινομηθούν με βάση διακριτά διαγνωστικά γνωρίσματα, αλλά παρουσιάζουν σύντομα και taxa των οποίων η ταξινομική εγκυρότητα αμφισβητείται και θα πρέπει να διερευνηθεί στο μέλλον. Για πολλά taxa παρέχονται ταξινομικά ή ονοματολογικά σχόλια, και τεκμηριώνεται η ταξινομική προσέγγιση των συγγραφέων. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η φωτογραφική τεκμηρίωση των ειδών και υποειδών με πολλές και λεπτομερείς φωτογραφίες από διαφορετικούς πληθυσμούς, στην οποία αποτυπώνεται και η μορφολογική τους ποικιλιότητα. Η ονοματολογία των taxa του πρώτου τόμου ακολουθεί κατά βάση τους Bateman et al. (1997), Kreutz (2004) και Kretzschmar et al. (2007), ενώ στον δεύτερο τόμο ακολουθήθηκε η ταξινομική προσέγγιση του Hannes Paulus (π.χ. Paulus 2015, Paulus & Hirth 2015), στις περιπτώσεις που η διάκριση των taxa στο γένος *Ophrys* μπορεί να βασιστεί σε μορφολογικά ή/και φαινολογικά κριτήρια. Τέλος, πρόσθετες διαφοροποιήσεις υπάρχουν σε ορισμένες περιπτώσεις βάσει νεότερων δεδομένων.

Συμπερασματικά, το σύγγραμμα «Άτλας των Ελληνικών Ορχεοειδών» προσφέρει πολλά νέα δεδομένα για την ταξινόμηση, οικολογία και εξάπλωση των ορχεοειδών της Ελλάδας, και μια πολύ καλά επικαιροποιημένη βάση γνώσης για την περαιτέρω μελέτη τους. Επιπλέον, οι πληροφορίες που παρέχει το σύγγραμμα μπορεί να συμβάλουν σημαντικά στη διατήρηση αυτής της ιδιαίτερα σημαντικής οικογένειας αγγειοσπέρμων, taxa της οποίας βρίσκονται υπό καθεστώς κινδύνου ή προστατεύονται από τη διεθνή και εθνική νομοθεσία.

Γιάννης Τσιριπίδης,
Τμήμα Βιολογίας, ΑΠΘ

Βιβλιογραφία

- Αλιμπέρτης, Α. 2015. Οι αυτοφυείς ορχιδέες της Ελλάδας. Εκδόσεις Μύστις.
- Άλκιμος, Α. 1988. Οι ορχιδέες της Ελλάδας. Εκδόσεις Ψύχαλου.
- Αντωνόπουλος, Ζ. & Τσιφτσής, Σ. 2017. Άτλας των ελληνικών ορχεοειδών, Τόμος II. Mediterraneo Editions, Ρέθυμνο, Κρήτη, Ελλάδα.
- Πέτρου, Ν., Πέτρου, Μ. & Γιαννακούλιας, Μ. 2009. Ορχιδέες της Ελλάδας. Εκδόσεις Οκτώ Σύννεφα.
- Τσιφτσής, Σ. & Αντωνόπουλος, Ζ. 2017. Άτλας των ελληνικών ορχεοειδών, Τόμος I. Mediterraneo Editions, Ρέθυμνο, Κρήτη, Ελλάδα.
- Bateman, R.M., Pridgeon, A.M. & Chase, M.W. 1997. Phylogenetics of subtribe Orchidinae (Orchidoideae, Orchidaceae) based on nuclear ITS sequences. 2. Infrageneric relationships and reclassification to achieve monophyly of *Orchis* sensu stricto. *Lindleyana* 12(3):113-141.
- Buttler, K.P. 1986. Orchideen. Die wildwachsenden Arten und Unterarten Europas, Vorderasiens und Nordafrikas. Mosaik Verlag GmbH, München.
- Davies, P., Davies, J. & Huxley, A. 1984. Wild orchids of Britain and Europe, 2nd ed. Chatto and Windus-The Hogarth Press, London.
- Delforge, P. 1995. Orchids of Britain & Europe. London: Horper Collins Publishers.
- Delforge, P. 2006. Orchids of Europe, North Africa and the Middle East. A & C Black, London.
- Kretzschmar, H., Eccarius, W. & Dietrich, H. 2007. The Orchid Genera *Anacamptis*, *Orchis*, *Neotinea* – Phylogeny, Taxonomy, Morphology, Biology, Distribution, Ecology, Hybridisation. Bad Hersfeld.
- Kreutz, C.A.J. 2004. Catalogue of European Orchids. Kreutz Publishers, Landgraaf.
- Paulus, H. 2015. Bestäuber als Isolationsmechanismen: Freilandbeobachtungen und Experimente zur Spezifität in der Bestäuberanlockung in der Gattung *Ophrys* (Orchidaceae und Insecta, Hymenoptera, Apoidea). *Ber. Arbeitskrs. Heim. Orchid.* 32(1):143-200.
- Paulus, H.F. & Hirth, M. 2015. *Ophrys parosica*-*phaseliana*-*pelinaea*-*meropes* on the east-Aegean Islands - Pollination biology of a confusing fusca species group. *J. Eur. Orch.* 47:365-404.

7th Balkan
Botanical
Congress

7ο Βαλκανικό Βοτανικό Συνέδριο

Το 7ο Βαλκανικό Βοτανικό Συνέδριο θα διεξαχθεί στην πόλη Novi Sad της Σερβίας από τις 10 έως τις 14 Σεπτεμβρίου 2018. Διοργανωτές του Συνεδρίου είναι το Τμήμα Βιολογίας και Οικολογίας του Πανεπιστημίου του Novi Sad και η Βοτανική Εταιρεία "Andreas Wolny". Οι θεματικές ενότητες του Συνεδρίου καλύπτουν όλους τους κλάδους της Βιολογίας των Φυτών. Το Βαλκανικό Βοτανικό Συνέδριο αποτελεί μία καλή ευκαιρία συνάντησης και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των επιστημόνων των χωρών της Βαλκανικής Χερσονήσου αλλά και άλλων χωρών της Ευρώπης. Η εγγραφή στο συνέδριο μέχρι την 1η Μαΐου είναι 120 ευρώ και για τους φοιτητές 50 ευρώ. Καταληκτική ημερομηνία για την υποβολή περιλήψεων είναι η 1η Ιουνίου. Οι διοργανωτές έχουν προγραμματίσει 4 ημερήσιες εκδρομές για την Τετάρτη 12 Σεπτεμβρίου. Το κόστος συμμετοχής σε κάποια από τις εκδρομές είναι 30 ευρώ και δεν περιλαμβάνεται στο κόστος εγγραφής. Για περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο εγγραφής, υποβολής περιλήψεων, μετάβασης στο Novi Sad, αλλά και δυνατοτήτων διαμονής, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του Συνεδρίου <http://www.7bbc2018.com/>

Γιάννης Μπαζός
Τμήμα Βιολογίας, ΕΚΠΑ

Μια αράχνη «Κάβουρας» του είδους *Thomisus onustus*, οικογένεια Thomisidae, αποκρύπτεται καθώς μιμείται τα πέταλα του άνθους του φυτού *Orlaya grandiflora*, στήνοντας ενέδρα και περιμένοντας να περάσει κάποιο έντομο από πάνω. Το είδος αυτό της αράχνης είναι γνωστό για την συγκεκριμένη τακτική θήρευσης, δηλ. να μιμείται τα μέρη του άνθους διαφόρων φυτών προκειμένου να συλλάβει περιπλανώμενα έντομα. Στην φωτογραφία ανυποψίαστο πλησιάζει ένα σκαθάρι της οικογένειας Cerambycidae, ενώ ένα ακόμη σκαθάρι φαίνεται να υπάρχει στο κάτω μέρος του φυτού. Η φωτογραφία είναι από την δασική περιοχή του χωριού της Αισύμης, του νομού Έβρου.

Χαράλαμπος Α. Βαρελάς

Γιάννης Παντής (1957-2017)

Στον Γιάννη των ασφοδελών λειμώνων

Για τους φίλους που απέμειναν, αποτελεί ακόμη συλλογική έγνοια αν «ο Γιάννης, τους λίγους τελευταίους του μήνες, είχε κάποιου βαθμού συνείδηση των γεγονότων τριγύρω του». Αν πράγματι είχε, η αμφιθυμία στην επιλογή του είναι δηλωτική είτε μιας τεράστιας επίγειας κούρασης, είτε μιας ελκυστικής μετάβασης σε άλλο τόπο, τόπο γνώριμο. Ίσως και τα δυο. Αδυνατώ, πάντως, να αποδεχθώ ότι η μετάβαση δεν ήταν καταληκτικό αποτέλεσμα επιλογής... ο Γιάννης δεν θα συνθηκολογούσε ποτέ με το τυχαίο, το συμπτωματικό, το ασφράγιστο από τον μαύρο δακτυλιόλιθο που πάντα φορούσε.

Γέννημα μιας δημιουργικής εποχής, τόσο κοινωνικο-πολιτικά, όσο και επιστημονικά, και ενός εργαστηρίου πρωτοποριακού στην Ελλάδα, του «Εργαστηρίου Οικολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», ο Γιάννης αχόρταγα αναλύθηκε –και τελικά αναλώθηκε– στην εσασί εξερεύνηση των συστημάτων αυτών: των κοινωνικών και πολιτικών, και των δικών μας οικολογικών. Όλα αυτά, ομολογώ, με καταπληκτική ικανότητα να τα προσεγγίζει ολιστικά, κατά μόνας και ομαδικά, να μεταβαίνει από το ένα σύστημα στο άλλο, να ανατομεί και να ανασυνδέει, να διασυνδέει τα ανάλογα και τα ανόμοια κατ' ουσία και κατ' επίφαση.

Ο Γιάννης ήταν γεμάτος ιδέες, μια δεξαμενή αστείρευτη: από το γήινο και επιστημονικά τετριμμένο, στην επιστημονική θεωρία και φιλοσοφία· από το απλό και μοναχικό στα δίκτυα· από το πεπερασμένο στο άπειρο· από το σημειακό στο τοπίο· από την τοπική διοίκηση στην παγκόσμια διακυβέρνηση: αφηφώντας, συχνά, τον ίλιγγο κατά την ανέλιξη σε επίπεδα και κλίμακες συστημικές, όλα δυσδιάκριτα, παρά μόνο σε οραματιστή με αιχμηρές και επίκουρες όλες του τις αισθήσεις...

Ο Γιάννης τόλμησε την εφαρμογή με έρευνα, να συγκρουσθεί με το παλιό, ακόμη και στη δική του ιδιαίτερη πατρίδα· να δράσει εξισορροπτικά στο πιο δύσκολο εγχείρημα, αν και αυτόνομο για την πατρίδα μας, της εγκαθίδρυσης ενός λειτουργικού Θαλάσσιου Πάρκου. Είμαι σίγουρη ότι η προσπάθειά του συνεχιζόταν έως εσχάτων από τους προμαχόνες του Υπουργείου.

Ο Γιάννης είναι πλέον κάτοικος των υγρών ασφοδελών λειμώνων, τόπου αγαπητού και ωσεί γνώριμου ήδη από τις πρώτες οικολογικές του περιπλανήσεις παρέα με τον δάσκαλο Νίκο Μάργαρη. Περνώντας την Αχερουσία, θα έχει ξαναβρεί τον δάσκαλο, προσδοκώντας να συναντήσει τον επίσης Επτανήσιο Οδυσσέα, πανάρχαιο συν-αριστοτέχνη της επινόησης και φίλο της γνώσης. Παρέες ζωής, συντροφίες θανάτου...

Καταλήγω να θεωρώ τον Γιάννη που μας άφησε, ως παντοτινό ερευνητή αυτών των λειμώνων.

Προσδοκώ δε, ανέλπιδα, ίσως, την δική του συγκριτική ματιά των δύο κόσμων...

Στον Γιάννη Παντή των ασφοδελών λειμώνων, ένα προσωρινό αντίο...

Καθ. Δώρα Πετανίδου
Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Συνάδελφοι,

Αισθάνομαι την ανάγκη μέσα από αυτό το μήνυμα να εκφράσω τη βαθειά μου θλίψη για την απώλεια του αγαπητού φίλου και συναδέλφου Γιάννη Παντή. Ο Γιάννης πήρε το πτυχίο του από το Τμήμα Βιολογίας της Θεσσαλονίκης, όπως επίσης και το Διδακτορικό του Δίπλωμα. Υπήρξε και αυτός από τους πρώτους μαθητές του αείμνηστου Νίκου Μάργαρη. Καθηγητής Οικολογίας στο Τμήμα Βιολογίας του ΑΠΘ. Δραστήριος, εξαιρετικά κοινωνικός, ασχολήθηκε με την εκπαίδευση και την έρευνα πάντοτε με το βλέμμα στην παρέμβαση της Οικολογίας στην κοινωνία. Ανάμεσα σε όλα τα άλλα με τα οποία ασχολήθηκε εκπαιδευτικά ήταν και η Κοινωνική Οικολογία και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση πιστεύοντας βαθιά πως η θεωρία οφείλει να καταλήγει στην πράξη και να ανατροφοδοτείται από αυτήν.

Λεπτομέρειες του βιογραφικού του, όπως αποτυπώνονται σε ιστοσελίδες, μπορείτε να βρείτε πολλές. Κάποιες λεπτομέρειες όμως δεν γράφονται σε αυτές και πιστεύω πως ο Γιάννης θα ήθελε να μάθουν και αυτή του την πλευρά. Ήταν από τους πρώτους που μαζί με τον Νίκο Μάργαρη διοργάνωσαν κύκλους ανοιχτών σεμιναρίων με και για τους φοιτητές προσκαλώντας στο αμφιθέατρο της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ ανθρώπους όπως τον Γιάννη Τσαρούχη, και τον Μάνο Χατζιδάκι. Εξαιρετικά αγαπητός στους φοιτητές, πάντα ανοιχτόκαρδος και γελαστός. Επαιζε πιάνο και αυτοσχεδίαζε στην τζαζ και μαζί με τον γιό του Διονύση στο βιολί έκαναν εκπληκτικές συνθέσεις.

Συνεπής στις απόψεις του και τις πολιτικές του επιλογές από φοιτητής, έφτασε και σε πολιτικές θέσεις διοίκησης σηκώνοντας πάνω του μεγάλα ζητήματα όπως την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων. Εφυγε μαχόμενος από τη θέση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, μέσα στην αντίφαση αυτού του ρόλου.

Τελευταίο αντίο στον Γιάννη μέσα από τις λέξεις του βιβλίου της Βιολογίας Διατήρησης στην οποία τόσο πολύ και έμπρακτα πίστευε.

Καλό κατεύοδιο φίλε Γιάννη

Καθ. Μαργαρίτα Αριανούτσου
Τμήμα Βιολογίας, ΕΚΠΑ

HELLENIC BOTANICAL SOCIETY - NEWSLETTER

ISSUE 3 • JANUARY 2018 • SUMMARY IN ENGLISH

2nd Meeting of the Steering and the Scientific Committee for the "Flora of Greece" project, Patras 15-16 December 2017

In December 2107 (15th and 16th December) the 2nd meeting of the Steering and Scientific Committee for the project "The Flora of Greece" was held at the Laboratory of Botany, Department of Biology, University of Patras.

Participants from the Steering Committee: Prof. Panayotis Dimopoulos (UPatras), Prof. Thomas Borsch (BGBM), Assoc. Prof. Theophanis Constantinidis (UoA).

Participants from the Scientific Committee: Dr. Thomas Raus (BGBM), Prof. Dimitris Tzanoudakis (UPatras), Ass. Prof. Maria Panitsa (UPatras), Ass. Prof. Panagiotis Trigas (AUA), Ass. Prof. Ioannis Tsiripidis (AUTH), Assoc. Prof. Eleni Eleftheriadou (AUTH), Dr. Ioannis Bazos (UoA), Δρ. Σπύρος Τσιφτσής (TEI Kavalas).

In addition to the members of the Committees mentioned above, the Ph.D. students Katerina Goula (UoA), Georgia Fassou (UPatras) and the post-doctoral researcher Dr. Konstantinos Kougoumoutzis funded by the Green Fund subsidy to the Hellenic Botanical Society for research on the flora of Greece and for the scientific support of the project have taken part. Finally, postdoctoral research associates and Ph.D. candidates from the Laboratory of Botany (Dr. Eleni Iliadou, Dr. Elpidia Karadimou, Dr. Ioannis Kokkoris, Anna Kontopanou) participated as observers in this meeting and at the same time as contributors to the Flora of Greece project.

During the 2-day meeting, issues that were discussed in the Steering Committee on the first day were approved by the Scientific Committee meeting the second day by unanimous decision.

In summary, the issues discussed and decided are as follows:

- The Flora of Greece will consist of 10 volumes.
- The adaptation of the list of families included in the Vascular Plants Checklist of Greece (Dimopoulos *et al.*, 2013) was approved on the basis of the Angiosperm Phylogeny Group IV (APG IV) classification of orders and families (2016) with emphasis and priority being given to the first two volumes of the project "The Flora of Greece".
- The content of families and genera of the first two volumes of the Flora of Greece were approved.
- The standardization through a modern format for the processing of genera, species and subspecies in the framework of the Flora of Greece Project was approved.
- Genera and species of the first two volumes were allocated to specialists for their processing.
- The first volume is expected to be issued by the end of 2019.

The positive spirit of cooperation and constructive dialogue dominated this successful meeting as a dynamic starting point for the project "The Flora of Greece".

Panayotis Dimopoulos
Department of Biology, University of Patras

From the 1st to the 2nd edition of the website "Flora of Greece web" - June 2017 / February 2018**June 2017: 1st version**

The first (1st) version of the Flora of Greece web site released in June 2017 includes:

- the printed version of the book on Angiosperms in Greece (Dimopoulos *et al.*, 2013)
- the supplement of the publication (Dimopoulos *et al.*, 2016).

All data from the Vascular Plants Checklist of Greece (2013) are freely available to all those interested and working for the research and conservation

of Greece's plant-diversity.

Link: <http://portal.cybertaxonomy.org/flora-greece/content>

February 2018: 2nd version

In version 2 (February 2018) of the "Flora of Greece" website, the European EDIT platform includes all the taxonomic and floristic information and changes published between October 2013 and December 2017.

The introduction will now be as follows:

The two species for which the status of "indigenous but extinct species" was confirmed are the following: *Isoetes heldreichii* (from the South Pindos floristic region, Isoetaceae) and *Stratiotes aloides* (from the North Central Greece, Hydrocharitaceae).

The change here in relation to the 1st version of the website and Dimopoulos *et al.* (2013) is related to the species *Staphylea pinnata* (from the floristic region of North-East Greece, Staphyleaceae), which was considered extinct and has now been re-discovered within the boundaries of Greece. An overview of the Flora of Greece web site in its 2nd version is given in the Table below.

2nd version of the Flora of Greece web - February 2018

Addition of authors to all families (185)
Addition of authors to all genera (1072)
Addition of three (3) new genera
Changes to the status of plant taxa from accepted/valid names or synonyms to excluded taxa, changes from synonyms or excepted taxa to accepted/valid names, additions of new accepted names for species or subspecies (over 180 cases)
Additions and removal of previous synonyms (more than 220 cases)
Additions and changes or deletion of comments (more than 60 cases)
Data corrections (on the distribution to the floristic regions, chorological types) (more than 250 cases)
Addition of new literature data (more than 30)
Addition of more than 1500 plant taxa photos (out of the 216 photos of plant taxa included in the 1st version of the website). The photo additions continue to a high rate
Addition of more than 50 new taxa/records to the flora of Greece
Updated literature (2013-2017)

Panayotis Dimopoulos
Department of Biology, University of Patras

Getting acquainted with the Greek Botanical Museums-Herbaria**HERBARIA (Botanical Collections)**

A herbarium is a collection of preserved plants of an organization or public agency that is kept, sorted and organized for study by expert scientists. It is like a library or a huge catalog where each plant sample provides its own unique information.

In Herbaria, dried plant specimens and accompanying collection data (collection site, altitude, flowering period, habitats, etc.) combined with auxiliary collections (photos, etc.) are valuable and irreplaceable sources of information on plant species, range of distribution and the ecosystems they prefer. They represent comparative material necessary for taxonomical, ecological, anatomical and morphological studies of plants, as well as for

conservation biology, biodiversity, ethnobotany, etc.

Knowledge of plant diversity and the factors it depends on and with which it interacts, is particularly important for environmental issues such as biodiversity conservation and climate change. Plant collections hosted in Botanical Museums and Herbaria reflect the efforts of collectors and researchers, but also form part of the natural and cultural heritage of a country, and mainly belong to future generations of researchers who must protect, enrich and enhance these valuable collections.

The Botanical Museum - HERBARIUM of the Department of Biology, University of Patras (UPA)

The Botanical Museum-Herbarium of the University of Patras belongs to the Department of Biology, as a separate structure, and is located in the building of Biology at the University Campus in Rio, Patras. The Botanical Museum includes a) the scientific collections where plant specimens are stored in cabinets, b) a research area, c) auxiliary areas for the preservation, treatment and elaboration of the plant specimens. A public reception area with different thematic units on plant taxa and natural ecosystems is under development and will be ready within the first half of 2018.

Collections

- In the scientific collections of the Herbarium of the University of Patras, more than 80,000 plant specimens are deposited, a large proportion of which are already digitized.
- Herbarium collections include plant specimens representing almost all families (185) and genera (more than 1050) of the Greek Flora.
- Plant specimens from different regions of Greece have been collected mainly by researchers who serve and/or have served in the Laboratory of Botany for more than 40 years, as well as the contribution of numerous Greek and foreign researchers with whom exploratory and research collaborations have been developed.

In the Botanical Museum of the University of Patras there are extensive and representative plant collections of different geographical areas of the Greek area (mountainous regions of Sterea Ellas and Peloponnisos, islands and rocky islets of the Aegean and Ionian) and representative genera of the Greek flora (*Allium*, *Anthemis*, *Bellevia*, *Bolanthus*, *Centaurea*, *Crepis*, *Fritillaria*, *Limonium*, *Paeonia*, *Scilla*, *Sternbergia*, *Viola* etc.)

Herbarium's collections include a number of specimens based on numerous published surveys, national and international databases, as well as dozens of holotypes, i.e. specimens supporting the description of new for science species.

The Herbarium of the University of Patras is being re-organized with the aim of promoting it as an important reference point of the infrastructures of the Department of Biology and the University of Patras. The Herbarium is open to Greek and foreign researchers after consultation with its Management Committee in accordance with the Museum's approved operating rules.

Operating Goals

The general objectives of the Herbarium of the Department of Biology of the University of Patras are related to research and support of exploratory missions, education, information and environmental awareness.

More information at:

http://www.biology.upatras.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=354

Contact details: Botanical Museum - Herbarium, Department of Plant Biology, Department of Biology, University of Patras, 265 04 Patras, Rio. Tel.: +30 2610 969253; +30 2610 996777; +30 2610 969238 Email: herbariumupa@upatras.gr

Panitsa M., Dimopoulos P. & D. Tzanoudakis
Department of Biology, University of Patras

Weeds of Greek cities: a multifaceted guide book about the synanthropic plants in the urban and suburban environment

A new book entitled 'Weeds of Greek cities: synanthropic plants in the urban and suburban environment' authored by Nikos Krigas, Petros Lolas and Katerina Afentouli has been recently published by the University of Thessaly Press (<http://press.uth.gr/index.php/bookstore/agronomy-sciences/zizania-poleon-detail>). This book outlines the timeless relation of wild plants with human activities in the frame of urban ecology, the multifaceted role of ur-

ban green, the occurrence of weeds (synanthropic plants) in Greek cities and the management practices exercised in urban areas.

A special section of the book presents biological information and typical photographs for >100 weeds (plants forming extensive populations both in Greek cities and neighbouring agricultural areas). For each selected plant are given: family, common-scientific names (and synonyms), morphological description, origin, current distribution, life-form, flowering period, biological cycle, BAYER acronym, human-made habitats occupied and information on problems or allergenic impact.

The carefully selected photographs and the well-designed appendixes render this book as a useful field guide. In this way the book enables users to: (i) understand the plants' habits in a scientific way with the aid of the illustrated dictionary of botanical terms, (ii) realise the meaning of the plant scientific names with the aid of etymological-semantic analysis, (iii) be acquainted with botanical features through a special memory game for inflorescences, leaves, fruits, (iv) identify random samples of widespread wild plants observed in cities through decision trees (simplified taxonomical keys) and (v) identify and understand the urban and rural phytodiversity.

The book appeals to those who are interested in becoming familiar with the wild flora and the weeds (synanthropic plants) in the frame of their activities in the urban and suburban environment (special scientists such as agronomists, biologists, pharmacists etc., teachers-trainers, students and pupils, centres of environmental education, municipal authorities, environmental organisations, agencies, associations and citizens). This multifaceted field guide may be used in weed monitoring and weed managing programmes and can facilitate and support in various ways educational programmes, special seminars, classes and projects of environmental education and awareness.

Nikos Krigas

*Institute of Plant Breeding and Genetic Resources,
Hellenic Agricultural Organization "Demeter"*

Flora Graeca Sibthorpiana – Popular Edition

In January 2017 the book "Flora Graeca Sibthorpiana – Popular Edition" was published by the German author and editor Reiner Scheppelmann. The book is written in three languages, German, English and Greek. In the first part of the book there is a short introduction of the history of the "Flora Graeca", one of the rarest botanical works ever. The second and biggest part contains 250 of the 966 engravings of the "Flora Graeca". Every page of the book contains one or two pictures of the incredibly beautiful and accurate drawings of the talented illustrator Ferdinand Bauer. Under each drawing the Latin and Greek names of the plant are written, as it was mentioned in the original work by John Sibthorp. Furthermore, information on the location, where Sibthorp found the plant during his journey to Greece at the end of the 18th century, is given. Trees and shrubs are listed in alphabetical order and the rest of the plants by the color of their flowers.

Dimitris Samaras

Las Tepas 554, Valdivia, Chile

Atlas of the Greek Orchids

(2017, Mediterraneo Editions, ISBN 978-960-6848-93-3 & 978-960-6848-94-0)

The two volumes of the recently published "Atlas of the Greek Orchids" written by S. Tsiftsis and Z. Antonopoulou present 193 taxa (species and subspecies) of orchids, for which data concerning their synonyms, etymology of their scientific name, habitats, altitudinal distribution, flowering phenology, detailed description of morphological and diagnostic characters, up to date distribution data and taxonomical as well as nomenclatural notes are given. Emphasis was given by the writers to the taxa that are well distinguished on the basis of diagnostic characters. Rich photographic documentation of taxa is presented. The "Atlas of Greek Orchids" comprises a well-built knowledge base for the further investigation of orchids and their effective conservation planning.

Ioannis Tsiripidis

Faculty of Biology, Aristotle University of Thessaloniki

New taxa for the Greek flora

Campanula kamariana

(Source: Kyriakopoulos Ch., Liveri E. & Phitos D. (2017), *Flora Mediterranea* 27: 131-135).

This new *Campanula* species from S Peloponnisos seems to be related to *C. topaliana*. It grows in calcareous rocky places together with other chasmophytes. It is known only from the type locality but its presence in similar places within its broader distribution area is not unlikely. Due to its very small population size the authors classified it as CR (Critically Endangered) according to the IUCN criteria.

Campanula kamariana
(P. Dimopoulos)

Silene marschallii subsp. *guicciardii*

(Source: Trigas P., Kokkoris I. & Kougiumoutzis K. (2017), *Phytotaxa* 331 (2): 281-288).

Silene guicciardii was initially collected in 1857 by J.B. Samaritani and J. Guicciardii on Mt. Parnassos and it was described as a new species by E. Boissier and Th. von Heldreich. Since then this enigmatic species of the Greek flora has not been seen by any researcher. Recently, 160 years after its first finding, it was located in two different localities which are 2.5 kilometers apart. The authors provide among others detailed information on the taxonomic status, distribution, habitat and phenology of the plant. They also re-evaluated its taxonomic status proposing to treat *S. guicciardii* as a subspecies of *S. marschallii*. Grazing and change in land use due to winter tourism development in the area of its distribution are the major threats for the plant. Therefore the authors evaluated *S. marschallii* subsp. *guicciardii* as Endangered (EN) according to the IUCN Criteria

Silene guicciardii
(P. Trigas)

Fritillaria phitosia

(Source: Kamari G., Zahos A. & Siagou I. (2017), *Phytotaxa* 328 (3): 227-242).

A new *Fritillaria* species with yellow flowers recently described from Mt. Tisseon (southern part of Magnesia peninsula). It grows on limestone substrata under and among (*Pistacia lentiscus* and *Quercus coccifera* shrubs. According to the authors the new species is related to the Greek endemic *F. euboica* and *F. conica* and should be classified as Endangered (EN) following the IUCN criteria.

Ornithogalum naxense

(Source: Strid A. in Raab-Straube E. von & Raus Th. (2017): *Willdenowia* 47: 295-296).

A taxonomic revision of *Ornithogalum dictaeum* has been proposed recently. Landström described *O. dictaeum* in 1989 and distinguished two subspecies. However Arne Strid who studied living material and plant specimens suggests that *O. dictaeum* subsp. *naxense* should be considered a distinct species, endemic to Naxos. The two species differ in morphological characters and have distinct ecological preferences. *O. naxense* grows in damp, shady places, on schist and at altitudes from 250 to 900 meters.

Ornithogalum naxense
(Arne Strid)

Verbascum corinthiacum

(Source: Zarkos G., Christodoulou V., Tan K. & Vold G. in Vladimirov et al. (2017): *Phytologia Balcanica* 23 (3): 437-441).

A new *Verbascum* species from the region of Korinthia, which grows in stony limestone slopes, forest clearings and open *Quercus coccifera* scrub at altitudes from 730-1000 meters. *Verbascum graecum* Heldr. & Sartori has some morphological similarities, but the two species are not considered closely related.

Verbascum corinthiacum
(G. Zarkos)

Phelipanche hedynoidis Rätzel, Ristow & Uhlich

(Source: Rätzel S., Ristow M. & Uhlich H. (2017), *Carinthia II* 207/127: 643-684).

A new species of *Phelipanche* distributed in coastal areas in the Mediterranean region. The type locality of *Phelipanche hedynoidis* is found on the island of Rhodes. Additionally to the description of the new species, a taxonomic revision of the *Phelipanche ramosa* group is also presented.

Genista willingii

(Source: Tan K. & Zielinski J. (2017): *Phytologia Balcanica* 23 (2): 312-313).

This species, known from a restricted geographical area of Thesprotia, grows in rocky calcareous places, in *Quercus coccifera* scrub and at an altitude of approximately 500 meters. Together with *G. halacsi* Heldr. and *G. millii* Boiss., which are also Greek endemics, they form a taxonomic group of related species.

Plants of the month: July – December 2017

July 2017

***Teucrium montbretii* Benth.** • Perennial with woody base, leaves broadly ovate to suborbicular, white tomentose to both sides. Flowering shoots up to 15 cm, slender, brittle, tomentose-villous. Corollas pink to reddish-purple, forming dense and narrow spikes. It grows in vertical limestone cliffs up to 500 m and flowers from May to July (occasionally later). *T. montbretii* is a variable species divided into 5 subspecies, distributed in Greece (Dodecanese Islands), S. Anatolia, W. Syria, Lebanon and Palestine. *T. montbretii* subsp. *heliotropifolium* is probably endemic to Karpathos and Saria, while the rest of the records from the Dodecanese Islands seem to belong to *T. montbretii* subsp. *pamphylicum*. (I. Bazos)

Teucrium montbretii
(I. Bazos)

August 2017

Origanum microphyllum (Cretan marjoram) is a perennial shrub, endemic to the island of Crete. It occurs in the wider area of Lefka Ori and Dikti massifs, in a notable altitude range, from almost sea level up to 1800 m. The typical habitat of the species is open stony and rocky sites, but also phrygana and forest clearings. *Origanum microphyllum* is flowering from June to August, which is the period where parts of the plant are collected, as they are used in the preparation of therapeutic brews, often together with the Cretan mountain tea (*Sideritis syriaca* subsp. *syriaca*). (A. Kaltsis)

September 2017

Crocus cancellatus subsp. mazziaricus is a geophyte distributed almost in Greece, the Balkans and northwest Turkey. It is the first Crocus that flowers in autumn, with a flowering period from September to November. It can be found from sea level up to 1500 meters in phrygana, forest edges and rocky locations. In Classical mythology Crocus was a young man, accidentally killed by Hermes during a game of discus. The god transformed his dead body into a flower. (S. Oikonomidis)

October 2017

Silene orphanidis Boiss is a rare local endemic that occurs only in places around the summit of Mountain Athos and at an altitude ranging from 1700 to 2000 m. It is found in rocky limestone slopes in semi-shaded places, near and above the tree limit. The conservation status of the spe-

cies, which is listed in Annex II of the Directive 92/43/EC, was assessed as Favourable based on the latest national report (2007-2012), while according to the IUCN Red List, the species has been classified as Endangered (EN). The species is not in direct threat due to the special conditions prevailing on Mountain Athos. The small size of its population could be considered as a potential risk. (P. Dimopoulos, S. Charalambidis)

November 2017

Spiranthes spiralis, unlike all other orchids in Greece, blooms in the fall (September to November). Its name derives from the spiral arrangement of its flowers. The flowering stem grows right next to a rosette, whose life lasts for a vegetative period and then dries. From the base of the dried rosette grows the flowering stem, which carries up to 30 small whitewashed flowers. Pollination occurs with insects that are attracted by nectar. The species spreads in Europe, North Africa and Asia. In Greece, it is scattered on both the mainland and the islands, and we usually find it in meadows and sparse shrubs and forests. Like all orchids in Greece, *Spiranthes spiralis* is protected by national legislation (PD 67/1981) and the CITES Convention. (D. Kontakos)

December 2017

Colchicum atticum Spruner, comes to brighten up the winter landscape, flowering from November up until February. A minute geophyte with white-purplish flowers, that protrudes just a few centimeters above ground. Although difficult to observe, it is quite low-demanding, appearing in open rocky places among phrygana, in sparse pine forests, as well as in olive groves. The residents of Athens can find it on Lycabettus hill, near the city centre. Its name derives from its first discovery in the region of Attica in mid-19th century. Outside Greece, it spreads in S. Bulgaria and Turkey. (G. Poulis)

Katerina Koutsovoulou